

N:o 72.

Ank. till Riksd. kansli den 26 april 1901 kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående anslag till bekostande af en undersökning rörande de sinnessjuka i riket.

(2:a U. A.)

Uti en den 8 sistlidne mars aflåten proposition (n:o 58) har Kongl. Maj:t, med åberopande af propositionen bifogadt utdrag af protokollet öfver civilärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att å extra stat för år 1902 bevilja ett anslag af 30,000 kronor att redan under innevarande år, i mån af behof, användas för verkställande af den utaf Riksdagen i skrifvelse den 14 maj 1900 begärda undersökning i syfte att utröna hela antalet af sinnessjuka i riket och, så tillförlitligt som möjligt, huru stor del af dem kunde anses vara i behof af vård å anstalt för sinnessjuka.

Till statsrådsprotokollet har föredragande departementschefen erinrat, hurusom vid 1900 års riksdag uti en inom Första Kammaren väckt motion hemställan gjorts derom, att, enär statens anstalter för vårdande af sinnessjuka icke lemnade plats för alla dem, som vore berättigade till vård å dessa anstalter, Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om uppgörande och framläggande för Riksdagen af fullständig plan för att åt de sinnessjuka måtte beredas behörig vård.

Statsutskottet, som förutsatte, att denna angelägenhet fortfarande såsom förut komme att vara föremål för Kongl. Maj:ts uppmärksamhet,

hade icke ansett, att för närvarande något Riksdagens uttalande i ämnet vore af nöden; men vid frågans företagande till behandling inom kamrarna hade Första Kammaren bifallit den i ämnet väckta motionen, och Andra Kammaren för sin del, med anledning af densamma, beslutit, att Riksdagen skulle i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta verkställa en särskildt anordnad sakkunnig undersökning i syfte att utröna hela antalet af sinnessjuka i vårt land och så tillförlitligt som möjligt, huru stor del af dem finge anses vara i behof af vård å anstalt för sinnessjuka, samt för Riksdagen framlägga undersökningens resultat.

Då första åtgärden för att fullständig plan för beredande af behöflig vård åt de sinnessjuka måtte kunna, på sätt Första Kammaren beslutit, uppgöras och framläggas otvifvelaktigt torde bestå i åstadkommande af sådan utredning, som af Andra Kammaren åsyftas, och å andra sidan det med Andra Kammarens beslut torde vara förenligt, att Riksdagen hos Kongl. Maj:t anhölle om sådana åtgärders vidtagande, hvartill den af kammaren beslutade utredningen kunde föranleda, hade statsutskottet, med anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut hemställt, att kamrarna, hvardera med frånträdande af sitt i ämnet fattade beslut, måtte besluta, att Riksdagen skulle i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta verkställa en särskildt anordnad sakkunnig undersökning i syfte att utröna hela antalet af sinnessjuka i vårt land och, så tillförlitligt som möjligt, huru stor del af dem finge anses vara i behof af vård å anstalt för sinnessjuka, samt derefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill förhållandena kunde föranleda.

Sedan båda kamrarna bifallit denna statsutskottets hemställan, hade Riksdagen uti skrifvelse till Kongl. Maj:t den 14 maj 1900 angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel (punkt 112:o) gjort framställning i enlighet härmed.

Genom bref den 1 juni 1900 hade Kongl. Maj:t anbefalt medicinalstyrelsen att inkomma med förslag, huru en sådan undersökning, som Riksdagen begär, borde verkställas:

Till fullgörande af denna befallning hade medicinalstyrelsen uti utlåtande af den 31 december 1900 anfört:

»Syftet med den af Riksdagen begärda undersökningen är att få utrönt, dels huru stort hela antalet sinnessjuka här i landet är, dels huru många af de sinnessjuka, som äro i behof af anstaltsvård.

Beträffande först antalet sinnessjuka, meddelas deröfver årligen en uppgift i den underdåniga berättelse, som medicinalstyrelsen, i egenskap

af öfverstyrelse öfver hospitalen, har att afgifva. Uppgiften (tab. 20) grundar sig på förteckningar, hvilka det enligt § 61 af nådiga stadgan angående sinnessjuka den 2 november 1883 åligger samtliga kyrkoherdar att före utgången af januari månad hvarje år öfversända till vederbörande provinsial-, distrikts- (=extra provinsial-) eller stadsläkare, och öfver hvilka dessa läkare ega att insända sammandrag med sina årliga embetsberättelser till medicinalstyrelsen.

Medicinalstyrelsen har vid flera tillfällen haft anledning beklaga ofullständigheten af dessa uppgifter. Ett bevis på deras otillförlitlighet lemna redan följande siffror. Den 1 januari 1898 qvarlägo på statens anstalter för sinnessjuka 4,241 patienter, hvilken siffra är att anse som fullkomligt exakt. Enligt de från presterskapet i januari månad samma år till tjänsteläkarne inkomna uppgifterna åter skulle allenast 3,339 sinnessjuka vårdas på hospital eller asylor. Skilnaden mellan de båda uppgifterna, hvilka borde med hvarandra öfverensstämma, är således 902. Om felaktigheten uti hela den på presterskapets uppgifter till läkarne grundade summan öfver de sinnessjuka i riket år 1898 — 9,546 — vore lika stor som felet i uppgiften rörande de på statens anstalter intagna, skulle hela antalet sinnessjuka i riket år 1898 i stället vara 12,125. Men då det lär kunna tagas för afgjort, att det är förenadt med långt mindre svårigheter för presterskapet att hålla räkning på församlingarnas på hospital intagna medlemmar än på sinnessjuka i hemmen och eljest hos enskilda vårdare, så synes det sannolikt, att de sinnessjukes antal är ännu större. I sin berättelse till medicinalstyrelsen öfver sin verksamhet såsom öfverinspektör för sinnessjukvården i riket maj 1899—april 1900 har professoren T. Nerander uttaladt den förmodan, att de sinnessjuka i Sverige skulle uppgå till vid pass 25,000 eller 5 ‰ af hela befolkningen. Äfven om denna siffra är att anse som en maximisiffra, så tyder äfven den i sin mån på ofullständigheten i de uppgifter, hvilka hittills stått till buds.

För att emellertid kunna något bättre bedöma de från presterskapet inflytande uppgifterna, har medicinalstyrelsen från ett antal provinsial-, extra provinsial- och stadsläkare på skilda orter infordrat presterskapets originaluppgifter öfver sinnessjuka och idioter för år 1900, hvilka sedan blifvit i tabellarisk form sammanställda och här bifogas (bilaga till statsrådsprotokollet). Förteckningarna upptaga genomgående ett mindre antal sinnessjuka från städer än från landsbygden. I medeltal för sju större och mindre städer har sålunda antecknats 1 sinnessjuk på 812 invånare. I sex provinsialläkaredistrikt samt 1 extra provinsialläkaredistrikt (Lysekil),

som dock synes närmast jemförligt med en stad, har upptagits en sinnessjuk på 554 invånare. — Intet skäl finnes för det antagandet, att sinnessjukdomarne skulle vara sällsyntare i städerna än å landsbygden, snarare tvärtom. Denna jemförelse lemna således ett nytt bevis för uppgifternas otillförlitlighet.

Då numera på statens sinnessjukvårdanstalter finnes vid pass en plats för hvarje 1,000-tal af rikets invånare, skulle man från Göteborg med 126,000 invånare vänta 126 vårdade på hospital eller asyl, men uppgiften vet endast af 28. På samma sätt kunde för Malmö väntas 43 på hospital intagna, men i uppgiften återfinnas allenast 9, under det att Norrköping med 40,000 invånare har 44 patienter på hospital och Luleå med 9,000 invånare har 7 af sina sinnessjuka på hospital. Göteborg och Malmö hafva visserligen ett stort antal sinnessjuka inhysta på fattighus och synas sjelfva fått draga försorg om en relativt mycket större del af sina sjuka än till exempel Norrköping, men utan tvifvel beror en del af ojemnheterna på felaktiga uppgifter. — Uti de 7 provinsialläkaredistrikten med 115,000 invånare skulle man vänta 115 på hospital vårdade, men finner i uppgifterna allenast 76.

Ett närmare studium af ifrågavarande uppgifter är således egnadt att stadfästa styrelsen i öfvertygelsen om deras mindre tillförlitliga beskaffenhet.

En alldeles särskild ställning intaga uppgifterna från hufvudstaden. De meddela nemligen upplysning allenast om de mot afgift af staden på hospitalen intagna samt de på stadens egen asyl för sinnessjuka vårdade, men innehålla ingen som helst uppgift öfver de i enskild vård varande. För sin underlåtenhet att till vederbörande läkare lemna dylika uppgifter hafva flere af kyrkoherdarne i Stockholm anført omöjligheten att från de folkrika församlingarnas invånare erhålla de nödiga primäruppgifterna. De få kyrkoherdar i hufvudstaden, hvilka plåga aflemna uppgifter, upptaga på sina listor ett så obetydligt antal personer, att det för enhvar med förhållandena något så när bekant omedelbart är tydligt, att ett långt större antal sinnessjuka måste finnas, angående hvilket uppgifter icke varit tillgängliga.

Då stora utsigter icke finnas, att de på grund af föreskriften i nådiga stadgan angående sinnessjuka inflytande uppgifterna om de sinnessjuka i riket framdeles skola blifva fullständigare, än de hittills visat sig vara, synes det nödvändigt att hemta uppgifter från annat håll. I sådant afseende har man då att vända sig till det material, som insamlas vid de

hvert tionde år återkommande folkräkningarna, och en alldeles särskild anledning att nu söka begagna detta material gifver den omständigheten, att folkräkning skall ega rum vid årsskiftet 1900—1901. Vid folkräkningen skall rörande hvarje invånare i riket lemnas uppgift angående möjligen befintligt »lyte», hvartill enligt gällande bestämmelser äfven hör sinnessjukdom och idioti. Icke heller dessa uppgifter kunna antagas vara alldeles fullständiga. Äfven enligt alla föregående folkräkningar utom den sista skulle exempelvis antalet sinnessjuka vara mindre bland städernas än bland landsbygdens invånare, hvilket, såsom ofvan erinrats, sannolikt icke i verkligheten är fallet; men fullständigare och pålitligare uppgifter lära för närvarande icke kunna erhållas.

Vid folkräkningen den 31 december 1890 uppgåfvos de sinnessjuka i riket till antalet vara 8,703 och idioterna 7,619. Summan af båda kategorierna belöpte sig således till 16,322. Enligt de i nästföljande januari månad (1891) från presterskapet till tjensteläkarne ingångna uppgifterna uppgingo sinnessjuka och idioter i riket till respektive 7,678 och 6,192, tillsammans 13,870. Sistnämnda siffror understego således folkräkningssiffrorna med respektive 1,025, 1,427 och 2,452, hvaraf framgår, att de senare måste vara fullständigare och således att uti ifrågavarande hänseende föredraga.

Folkräkningsuppgifterna för den 31 december 1900 börja, enligt hvad medicinalstyrelsen inhemtat, inflyta till statistiska centralbyrån i februari månad, i form af utdrag ur församlingsböckerna, med undantag af materialet från hufvudstaden, hvilket i form af så kallade rotelistor utarbetas af rotemännen i Stockholm; dessa listor kunna väntas inkomma till statistiska centralbyrån först mot slutet af april månad.

Uti statistiska centralbyrån sker bearbetningen af lytesuppgifterna senare än af flertalet andra uppgifter. Efter folkräkningen 1890 offentliggjordes sålunda siffrorna beträffande de sinnessjuka först år 1895 i tredje afdelningen af redogörelsen för folkräkningen. För nu ifrågavarande ändamål torde ett sådant dröjsmål icke vara lämpligt. Det kunde också undgås, om Eders Kongl. Maj:t förordnade om en särskild bearbetning af uppgifterna rörande sinnessjuka, för hvilket ändamål folkräkningsmaterialet under månaderna mars—juni detta år torde, utan väsentlig olägenhet för statistiska centralbyråns egna arbeten, kunna få användas.

Gälde det en blott räkning af antalet sinnessjuka, kunde arbetet blifva enkelt nog, men då den af Riksdagen åsyftade undersökningen äfven går ut på att bereda kännedom om antalet sinnessjuka, som äro i behof af

anstaltsvård, och en sådan kunskap icke kan erhållas med mindre de sjuke äro kända till namn och hemvist med mera, så är det nödigt att ur församlingsbokutdragen respektive rotelistorna från Stockholm göra fullständiga utdrag beträffande hvarje sinnessjuks namn, bostad, yrke, födelseår (och -ort) och civilstånd.

Alldenstund mången idiot äfven är att anse som sinnessjuk och presterskapets eller rotemännens uppgifter ofta torde vara otillförlitliga i fråga om skilnaden mellan sinnessjuka och idioter, synes det vara af ej mindre vigt att erhålla kännedom om antalet idioter och om dem bland idioterna, som äro i behof af anstaltsvård, än att anskaffa motsvarande uppgifter rörande de i trängre bemärkelse sinnessjuka. Medicinalstyrelsen är därför af den mening, att utdragen ur folkräkningsuppgifterna för att blifva fullt tillfredsställande borde omfatta äfven idioter.

Enligt gjord uppskattning borde på sådant sätt anordnade utdrag ur folkräkningsuppgifterna af tvenne lämpliga personer med lätthet kunna utföras under loppet af ofvannämnda månader, mars—juni 1901. Kostnaden därför kan väl icke på förhand med säkerhet uppgifvas men torde icke komma att öfverstiga 3,000 kronor, inberäknadt nödiga blanketter med mera. Arbetet torde, med afseende fäst på det bruk, som skulle göras af det samlade materialet, böra ordnas af medicinalstyrelsen i samråd med statistiska centralbyrån.

Genom andra delen af den ifrågasatta undersökningen afses att få utrönt, huru många sinnessjuka, som äro i behof af anstaltsvård. Att en dylik undersökning, för att hafva något värde, måste utföras af läkare, synes medicinalstyrelsen påtagligt, liksom att den med största sakkunskap skulle verkställas af speciellt utbildade psykiatrici. Att undersökningen skulle utföras af specialister anser sig medicinalstyrelsen dock icke kunna ifrågasätta. Antagas de sinnessjuka utom anstalterna till 10,000, af hvilka i enlighet med proportionen vid senaste folkräkningen omkring 2,000 tillhöra städerna, skulle 8,000 vara att undersöka på landsbygden. Om 5 sjuka i medeltal kunde besökas på en dag, skulle 1,600 dagar åtgå för hela undersökningen. Fem personer skulle således hafva dermed full sysselsättning under nära ett år. Komme dertill idioterna och de sinnessjuka i städerna, erfordrades än längre tid. Att under så lång tid undvara ett så stort antal af läkare vid rikets hospital — och andra specialister lära ej finnas att anlita — skulle medföra stora olägenheter för sjukvården der, äfven om läkarne sjelfva vore villige åtaga sig ett dylikt uppdrag, hvilket

torde vara mera än tvifvelaktigt. Medicinalstyrelsen anser därför, att uppdraget borde anförtros åt provinsial- och extra provinsial- samt stads- och stadsdistriktsläkare, en hvar för sitt distrikt.

I öfverensstämmelse härmed borde, enligt hvad här ofvan sagts, de ur folkräkningsuppgifterna gjorda utdragen rörande sinnessjuka och idioter ordnas på särskilda listor efter läkaredistrikt och, i mån som de blefvo färdiga, i hufvud- eller afskrift meddelas respektive läkare för de åtgärder, som derefter på dem berodde.

Beträffande dessa åtgärder föreställer sig medicinalstyrelsen att i hufvudsak samma tillvägagångssätt borde tillämpas, som af medicinalstyrelsen föreslagits i fråga om årliga resor för tillsyn öfver sinnessjuke och idioters vård uti det underdåniga betänkande, styrelsen den 30 december 1898 afgifvit angående förslag till ny stadga för sinnessjuka (§ 70 af medicinalstyrelsens förslag). Sålunda skulle de på landet anställda läkarne uppgöra och underställa Eders Kongl. Maj:ts respektive befallningshafvandes godkännande reseplaner för besök hos dem bland de förtecknade sinnessjuka och idioterna, om hvilka de icke förut hade tillförlitlig kännedom. Sedan reseplanerna blifvit godkända, skulle besöken företagas under loppet af sommaren och hösten 1901. För de i städerna befintliga sinnessjuka behöfdes gifvetvis inga dylika reseplaner, utan besöken hos de sjuka kunde börja omedelbart efter sedan läkarne mottagit utdragen ur folkräkningsuppgifterna. Måhända behöfde dessa sistnämnda, med hänsyn till de täta flyttningarna i de större städerna, underkastas förnyad granskning i pastors-expeditionerna samt af rotemännen i Stockholm, omedelbart innan läkarebesöken togo sin början. Sannolikt skulle det möta svårigheter för läkarne att vinna tillträde till alla sjuka. Erfarenheter från tiden för nu gällande hospitalsstadgas tillkomst, hvarigenom det först ålades tiensteläkarne att skaffa sig närmare kännedom om de sinnessjuka, visa, huruledes de anhöriga till mången sådan sjuk hysa stor betänklighet vid att oroa den sjuka genom undersökning af en för honom okänd läkare. Då det emellertid torde få antagas, att sådana sjuka i regeln icke äro i behof af anstaltsvård, så torde undersökning af dem kunna uraktlåtas, om icke särskilda förhållanden synas påkalla undersökningen, i hvilket fall den, äfven med obehag för läkaren, torde böra utföras. Under pågående resor och besök hos sinnessjuka skulle läkaren antagligen erhålla kännedom äfven om sjuka, som icke funnos på listorna upptagna. Äfven hos sådana skulle de då ega att göra besök.

Till ledning för undersökningarna synas särskilda föreskrifter böra af medicinalstyrelsen meddelas.

Sedan läkarne sålunda förskaffat sig kännedom, för så vidt sådan kunde erhållas, om sinnessjuka och idioter i de olika läkaredistrikten, skulle de på förteckningarna införa anteckningar om hvar och en af dem, innefattande läkarens åsigt om de sjukes behof af anstaltsvård, och der- efter återsända listorna till medicinalstyrelsen.

På detta sätt skulle material kunna erhållas för den undersökning Riksdagen åsyftat, afven i fråga om huru stor del af de sinnessjuka i landet, som kan anses vara i behof af vård å anstalt, och det återstode då endast materialets bearbetning, som, med anlitan- de af person med nödig vana vid dylika arbeten, torde kunna på några månaders tid utföras.

Kostnaderna för undersökningen af de sjuka beräknades af i nåder utsedde komiterade för omarbetning af stadgan angående sinnessjuka i deras betänkande den 29 februari 1896 till i medeltal 12 kronor för hvarje på landsbygden besökt sinnessjuk, och mot denna beräkning har medicinalstyrelsen intet att erinra. Om dessa sjuka i enlighet med först gjorda antagande beräknas vara högst 8,000, skulle kostnaden för deras undersökning således uppgå till 96,000 kronor. Tillkomma lika många idioter, fördubblas kostnaden. Undersökningen af vid pass 2,000 sinnessjuka och 1,000 idioter i städerna torde kunna utföras för högst 3 kronor för hvarje, således 9,000 kronor, hvartill komme kostnaden för materialets bearbetning. Hela undersökningen i denna del skulle således kräfva en utgift för statsverket af i rundt tal 200,000 kronor.

Vid denna beräkning har emellertid hänsyn icke tagits till de sinnessjuka, som redan på förhand vore för läkarne bekanta och således icke behöfva besökas, ej heller till de sinnessjuka i städerna, som vårdas på fattigvårdsanstalter och därför måste anses vara för vederbörande stads- läkare antingen kända eller relativt lätta att vinna kännedom om. I huru hög grad dessa omständigheter kunna verka till minskning i undersök- ningskostnaden kan emellertid icke på förhand afgöras, men med säkerhet torde dock kunna antagas, att minskningen i kostnad af denna anledning skall fullt motväga oförutsedda omkostnader, hvadan den angifna summan, 200,000 kronor, torde kunna anses såsom för ändamålet fullt tillräcklig.

Det förslag medicinalstyrelsen med anledning af den nådiga befall- ningen skolat afgifva, innebär sålunda:

1:o) att förteckningar öfver de sinnessjuka och idioterna i riket an- skaffas genom utdrag ur uppgifterna till folkräkningen den 31 december

1900, så snart och i den mån som dessa uppgifter till statistiska centralbyrån inflyta;

2:o) att upplysning om dem bland ofvannämnda sjuka, som äro i behof af anstaltsvård, införskaffas genom undersökning, hvars utförande enligt närmare bestämmelser, som medicinalstyrelsen torde böra meddela, uppdrages åt provinsial- och extra provinsial- samt stads- och stadsdistriktsläkare, en hvar uti sitt distrikt, och mot ersättning för landsbygden enligt gällande resereglemente och för städerna och med städer jemförliga orter enligt bestämmelser, som torde böra särskildt gifvas; och

3:o) att det genom de i 1:o omnämnda utdragen ur folkräkningsuppgifterna och de i 2:o föreslagna undersökningarna insamlade materialet underkastas särskild bearbetning i ändamål att lemna de åsyftade upplysningarna angående de sinnessjuka i riket.

Statistiska centralbyrån, som erhållit Kongl. Maj:ts befallning att yttra sig i ärendet, hade, enligt hvad af statsrådsprotokollet vidare inhemtas, uti utlåtande den 19 sistlidne januari anfört:

För utrönande af hela antalet sinnessjuka och idioter föresloge medicinalstyrelsen, att styrelsen skulle förskaffa sig nödiga primäruppgifter genom att låta under mars—juni månader 1901 göra erforderliga utdrag ur de till statistiska centralbyrån i början af nämnda år ingående uppgifterna för 1900 års allmänna folkräkning. Centralbyrån ansåge äfven folkräkningsuppgifterna vara det enda möjliga materialet för de nu särskildt önskade upplysningarna, hvadan embetsverket också tillstyrkte det af medicinalstyrelsen i detta hänseende föreslagna förfaringssättet, om ock derigenom nog komme att vållas åtskilliga svårigheter för centralbyrån vid det samtidigt pågående granskningsarbetet med primäruppgifterna. Den af medicinalstyrelsen för ifrågakvarande arbete beräknade kostnadssumman, 3,000 kronor, syntes böra blifva fullt tillräcklig.

Beträffande andra delen af föreliggande fråga, nemligen utrönandet af huru många sinnessjuka vore i behof af anstaltsvård, ansåge medicinalstyrelsen, att denna undersökning måste verkställas af läkare och att uppdraget borde anförtros åt provinsial- och extra provinsial- samt stads- och stadsdistriktsläkare, en hvar för sitt distrikt, och beräknade medicinalstyrelsen kostnaderna härför till 192,000 kronor för landsbygden och 9,000 kronor för städerna, hvartill komme kostnaderna för materialets bearbetning.

Då de kostnadssummor, som af medicinalstyrelsen ifrågasattes, vore ganska afsevärda och utan tvifvel långt större, än hvad Riksdagen kunnat

vänta, syntes det böra tagas i öfvervägande, huruvida dessa kunde nedbringas genom ett något förenkladt förfaringssätt och utan att ändock hufvudändamålet förfelades. I detta syfte borde man här kunna använda den s. k. representativa undersökningsmetoden, d. v. s. att man, i stället för att låta undersökningarna omfatta riket i dess helhet, förlade dessa endast till vissa områden här och hvar samt låte de sålunda för dessa områden erhållna resultaten gälla för hela riket. Ett sådant förfaringssätt kunde visserligen icke gifva den exakta säkerhet i resultatet, som när undersökningen finge omfatta samtliga områden i riket, men om de spridda undersökningsområdena utvaldes så, att man der kunde vänta att träffa medelförhållandena inom orten, så syntes den af statistiska centralbyrån ifrågasatta metoden böra gifva ett för ifrågavarande ändamål fullt nöjaktigt resultat.

Enligt 1901 års statskalender funnes 139 provinsialläkaredistrikt och 148 extra sådana eller tillsammans 287 läkaredistrikt för landet. Om nu medicinalstyrelsen utvalde ett lämpligt sådant distrikt i hvarje län att representera hela länets landsbygd, så borde undersökningsarbetet och kostnaden härför nedbringas ungefärligen i proportionen 287 : 24 eller 12 : 1, samt således kostnaden blifva endast $\frac{1}{12}$ af 192,000 kronor eller omkring 16,000 kronor för landsbygden. Äfven bland städerna kunde man göra dylikt urval som å landsbygden, men torde man dock, hvad städerna beträffade, böra låta undersökningen omfatta samtliga dessa, synnerligast som kunskapen i allmänhet om antalet sinnessjuka och idioter i städerna syntes vara bristfällig.

Genom remiss hade medicinalstyrelsen, enligt hvad departementschefen vidare meddelat, anbefalts att till Kongl. Maj:t afgifva utlåtande med anledning af hvad statistiska centralbyrån anfört i fråga om sättet för verkställande af utredning till utrönande af huru många sinnessjuka vore i behof af anstaltsvård; och hade medicinalstyrelsen uti utlåtande den 6 nästlidne februari med afseende härå anfört:

Den af Riksdagen begärda undersökningen hade antagligen till hufvudändamål att utgöra utgångspunkt för en fullständig plan för att åt de sinnessjuka bereda behöflig vård. Denna plan kunde väl antagas komma att gå ut på utvidgande af befintliga anstalter för sinnessjukes vård och uppförande af nya, i den mån anslag för dessa ändamål beviljades. Det stora behofvet af flera platser för sinnessjuka vore redan nu väl känt; men en säkrare grund för beräkningen af behofvets storlek skulle vinnas

genom en fullständigare kännedom om det verkliga antalet af anstaltsvård behöfvande. Den afsedda förenklingen innebure erkännansvärda fördelar och skulle vara lämplig, om undersökningen endast afsåge att anskaffa en ungefärlig uppskattning af antalet anstaltsvårdsbehöfvande sinnessjuke och idioter. Då emellertid denna förenkling skulle göra resultatet af undersökningen mindre exakt, hyste medicinalstyrelsen vissa betänkligheter mot densamma.

Vid framställning af sitt förslag till utrönande af huru många sinnessjuke behöfde anstaltsvård, hade medicinalstyrelsen uttalat såsom sin åsigt, att en undersökning i detta syfte, för att hafva något värde, måste utföras af läkare och att den med största sakkunskap skulle verkställas af specielt utbildade psykiatrici. Då likväl provinsial-, extra provinsial-, stads- och stadsdistriktsläkare föreslagits till utförande af denna undersökning, hade det skett af praktiska skäl, hvarvid afsetts i första rummet nödvändigheten af att kunna bringa undersökningen till stånd, om ock resultatet skulle blifva mindre tillfredsställande, än om härtill användts specielt sakkunnige. Det kunde således ej förväntas, att de föreslagna undersökningsläkarne skulle på grund af en kort undersökning i tvifvelaktiga fall alltid kunna med säkerhet bestämma angående den vård, som den undersökte behöfde. Det resultat, hvartill hvarje undersökare komme, blefve därför ej fullt tillförlitligt och beräkningen ur ett sådant tal kunde genom mångfaldigande af felen äfven leda till en oriktig slutsiffra. Läkarnes undersökningsförmåga och insigt i detta hänseende vore icke heller lika goda, hvarför beräkningen efter förhållandena inom ett enda distrikt kunde blifva mycket skiljaktig från den summa, som erhöles genom undersökning af samtliga distrikten i ett län.

Till dessa orsaker, som gjorde användande af den representativa metoden osäker, komme äfven sådana omständigheter som den ojemna fördelningen af de sinnessjuke på olika distrikt, olikheten af läkaredistriktens storlek och öfriga förhållanden samt det relativt till folkmängden obetydliga antalet sinnessjuke idioter. Det funnes ej heller någon tillförlitlig hållpunkt beträffande anstaltsvårdsbehöfvande vid valet af det distrikt, som kunde vara för länet representativt.

Det enligt medicinalstyrelsens mening ej minst viktiga skälet mot användande af den representativa undersökningsmetoden vore det, att undersökningen derigenom ginge miste om den fördel, som vunnes genom så många läkares resor för ifrågavarande ändamål, hvarvid det kunde förväntas, att de under den lifligare beröringen med befolkningen finge

känndom om sinnessjuka idioter, som icke funnes upptagna på förteckningarna, hvilka under resorna således blefve kompletterade.

Den ifrågasatta allmänna undersökningen skulle dessutom bereda de undersökande läkarne tillfälle att tillse sådana sinnessjuka, som icke befunne sig å anstalt, och lemna råd för deras vård.

På grund af det anförda och då Riksdagen anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa en särskildt anordnad sakkunnig undersökning i syfte att utröna hela antalet af sinnessjuka här i landet och, *så tillförlitligt som möjligt*, huru stor del af dem finge anses vara i behof af vård å anstalt för sinnessjuka, kunde medicinalstyrelsen ej finna, att den af statistiska centralbyrån angifna förenklingen af sättet för ifrågavarande undersökning uppfylde de anspråk på ett tillförlitligt resultat, som Riksdagen syntes hafva afsett.

För egen del har departementschefen anført följande:

Af de utlåtanden, för hvilka departementschefen sålunda redogjort, framginge, att den af Riksdagen begärda undersökningen skulle, om den utfördes helt och hållet på det af medicinalstyrelsen föreslagna, omfattande sättet, medföra en kostnad af ej mindre än omkring 200,000 kronor.

Vid sådant förhållande ansåge departementschefen det böra tagas i öfvervägande, huruvida icke det af Riksdagen synbarligen afsedda, särdeles viktiga ändamålet att erhålla en tillförlitlig utredning, som kunde läggas till grund för en fullständig plan till fyllande af behofvet af vårdanstalter för de sinnessjuka inom riket, kunde uppnås genom användande beträffande förhållandena å landsbygden af den af statistiska centralbyrån föreslagna s. k. representativa undersökningsmetoden.

Antalet af de sinnessjuka här i landet samt af den del utaf desse, som behöfde vård å statens sinnessjukanstalter, kunde antagas förnämligast genom folkmängdens förändring år från år vexla ganska betydligt. Då en blifvande plan för anordnandet af tillräckligt antal platser å vårdanstalterna för sinnessjuka gifvetvis icke kunde genomföras på en gång utan måste för sitt fullbordande kräfva en ganska betydlig tid, ansåge departementschefen, att det för det ifrågavarande ändamålet icke låge väsentlig vikt på att erhålla den noggranna kännedom om samtliga de särskilda fallen af sinnessjukdom inom landet vid en viss tidpunkt, hvilken blefve den förnämligaste vinsten af den vidlyftigare undersökningsmetoden, utan vore, enligt departementschefens mening, ändamålet vunnet genom erhållande af en tillförlitlig kunskap om det procenttal dels af rikets invånare,

som vore sinnessjuka, och dels af de sinnessjuka inom rikets skilda orter, som erfordrade anstaltsvård. Genom att, vid användandet af det utaf statistiska centralbyrån föreslagna sättet för verkställande af undersökningen å landsbygden, det utvaldes lämpliga undersökningsdistrikt, hvilka med stöd af de gjorda utdragen ur folkräkningsuppgifterna kunde antagas representera medeltalet af de sinnessjuka inom hvarje län, och inom hvilka distrikt finnes läkare, hvilkas förmåga tillika lemnade garanti för undersökningens noggrannhet, borde trygghet vinnas, att de sålunda för hvarje län erhållna resultaten skulle blifva så exakta, som kunde erfordras. Dervid borde ej lemnas ur räkningen, att det med all sannolikhet kunde antagas, att vid en undersökning af samtliga läkaredistrikt, hvilken icke förrättades af särskilda psykiatrici, de erhållna resultaten icke blefve lika tillförlitliga i det ena distriktet som i det andra, och att således äfven vid användandet af den fullständigare metoden fel kunde uppstå.

På grund häraf hölle departementschefen före, att undersökningarna kunde gifva ett tillräckligt tillförlitligt resultat äfven med användande beträffande landsbygden af det utaf statistiska centralbyrån föreslagna representativa sättet.

Medicinalstyrelsen hade ansett att i kostnader för anskaffande af de erforderliga utdragen ur folkräkningsuppgifterna skulle åtgå 8,000 kronor, hvilket belopp statistiska centralbyrån funnit fullt tillräckligt. Undersökningen å landsbygden enligt den representativa metoden hade af statistiska centralbyrån beräknats komma att medföra en kostnad af 16,000 kronor; och för städerna hade undersökningskostnaden af medicinalstyrelsen upptagits till 9,000 kronor, hvilken uppskattning af statistiska centralbyrån lemnats utan anmärkning. Något kostnadsbelopp för bearbetningen af det insamlade materialet hade icke uppgifvits, men kunde det, efter hvad departementschefen inhemtat, antagas, att 2,000 kronor försloge till kostnaden för detta arbete, som vore afsedt att verkställas af en psykiatriker och en statistiker med nödigt antal biträden. Undersökningsarbetena, utförda enligt medicinalstyrelsens hemställan med deri af statistiska centralbyrån föreslagna modifikation beträffande läkareundersökningen å landsbygden, kräfde således i sin helhet en kostnad af 30,000 kronor, hvilket belopp departementschefen ansåge vara för ändamålet erforderligt.

Med anledning af hvad departementschefen sålunda anför, hemställde departementschefen, att Kongl. Maj:t måtte hos Riksdagen göra nu förevarande framställning.

Då Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t år 1900 anhållit om framläggande för Riksdagen af förslag till utredning i det syfte, hvarom förmales i Kongl. Maj:ts nu föreliggande proposition, anser sig utskottet icke böra afstyrka bifall till propositionen; och får alltså utskottet hemställa,

att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts förevarande proposition, må på extra stat för år 1902 bevilja ett anslag af 30,000 kronor, att redan under innevarande år, i mån af behof, användas för verkställande af den utaf Riksdagen i skrifvelse den 14 maj 1900 begärda undersökningen i syfte att utröna hela antalet af sinnessjuka i riket och, så tillförlitligt som möjligt, huru stor del af dem må anses vara i behof af vård å anstalt för sinnessjuka.

Stockholm den 26 april 1901.

På statsutskottets vägnar:

P. PEHRSON.
